

Установа адукацыі
“БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ТЭХНАЛАГІЧНЫ УНІВЕРСІТЭТ”

УДК 331.5(476)

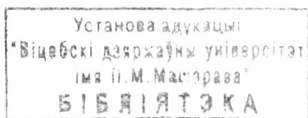
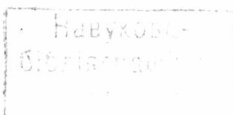
КАЗЛОЎ АЛЯКСЕЙ СЦЯПАНАВІЧ

РЭГІЯНАЛЬНЫЯ РЫНКІ ПРАЦЫ Ў ТРАНСФАРМАЦЫЙНАЙ
ЭКАНОМІЦЫ БЕЛАРУСІ

08.00.01 – эканамічная тэорыя

АЎТАРЭФЕРАТ

дысертацыі на суісканне вучонай ступені
кандыдата эканамічных навук

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

Работа выканана ва ўстанове адукацыі “Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт”.

Навуковы кіраўнік –

доктар эканамічных навук,
прафесар Кулажанка Уладзімір Андрэвіч,
УА “Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт”, кафедра эканамічнай тэорыі і маркетынгу

Афіцыйныя апаненты:

доктар эканамічных навук,
прафесар Ванксіч Алена Васільеўна,
УА “Віцебскі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт”, кафедра менеджменту

кандыдат эканамічных навук,
дацэнт Базылева Марына Мікалаеўна,
УА “Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт”, кафедра эканамічнай тэорыі і гісторыі эканамічных навук

20504296

Апаніруючая арганізацыя –

Установа “Навукова-даследчыцкі інстытут працы Міністэрства працы і сацыяльнай абароны Рэспублікі Беларусь”.

Абарона адбудзецца “25” красавіка 2006 г., у 14⁰⁰ гадзін на пасяджэнні савета па абароне дысертаций К 02.01.05 пры ўстанове адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт” па адрасу: 220030, Мінск, вул. Ленінградская, 8, аўд. 407 юрыдычнага факультэта БДУ. Тэл. вуч. сакратара (8-017) 209-55-58.

З дысертаций можна азнаёміцца у бібліятэцы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Аўтарэферат разасланы “24” сакавіка 2006 г.

Вучоны сакратар савета па
абароне дысертаций
кандыдат эканамічных навук, дацэнт

П.С. Лямешчанка

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА ПРАЦЫ

Актуальнасць тэмы дысертацыі.

У сучасны момант сацыяльна-эканамічная сістэма Беларусі знаходзіцца ў працэсе трансфармацыі з планава-адміністрацыйнай у сацыяльна-арыентаваную рыначную. Значная ўвага надаецца рэгіянальнаму эканамічнаму развіццю, павышэнню ўзроўню жыцця ў малых і сярэдніх гарадах, сельскай мясцовасці. Наколькі найбольш важным унутраным рэсурсам Рэспублікі Беларусь з'яўляецца чалавечы капітал, таму неабходна забяспечыць яго эфектыўнае выкарыстанне, назапашванне і ўзнаўленне, асабліва на рэгіянальным узроўні. У сувязі з гэтым істотным элементам працэсу трансфармацыі з'яўляецца эфектыўнае рэгуляванне і развіццё рэгіянальных рынкаў працы. Ад таго, наколькі паспяхова гэта будзе адбывацца і якімі будуць сацыяльныя выдаткі грамадства ў выглядзе беспрацоўя і зніжэння ўзроўню жыцця, залежыць паспяховасць усяго працэсу трансфармацыі эканомікі. У выніку рэформаў неабходна забяспечыць мінімальныя сацыяльныя выдаткі грамадства і максімальны эканамічны эффект ад выкарыстання працоўных рэсурсаў эканомікі, а таксама рэгіянальна-раўнамернае сацыяльна-эканамічнае развіццё ў краіне.

Эфектыўныя ў доўгатэрміновым перыядзе рашэнні дзяржаўных органаў патрабуюць добра распрацаванай метадалагічнай базы для маніторынгу сацыяльна-эканамічных працэсаў у рэгіёнах. Неабходна вызначыць тэндэнцыі і ўзаемазалежнасці сацыяльна-эканамічных працэсаў на ўзроўні малых гарадоў і раёнаў. Існуе патрэба ў вызначэнні і навуковым тлумачэнні рэакцый рэгіянальных і лакальных рынкаў працы на адпаведныя рэгулюючыя акты. З мэтай забеспячэння рэгіёнаў высокакваліфікаванымі працоўнымі рэсурсамі, а таксама вырашэння дэмаграфічнай праблемы на рынку працы неабходна вызначыць фактары, што ўплываюць на павышэнне канкурэнтаздольнасці працоўнай сілы на ўзроўні раёнаў, і фактары, якія ўплываюць на рэгіянальныя міграцыйныя плыні.

Вывучэннем рэгіянальных рынкаў працы ў Беларусі ў розныя часы займаліся такія вядомыя айчыныя даследчыкі, як Ванкевіч А.В., Базылеў М. І., Базылева М.М., Бондар А.В., Морава А.П., Повікава І.В., Буткоўская В.М., Бабкова І.Н., Давыдзенка Л.М., Баравік Л.С., Клоня У.Л., Кулажанка У.А., Сокалава Г.М., Струк Т.Г., Лешчалоўскі Н.В., Ткачэнка С.С., Удовенка І.М., Ціханова Л.Е., Юк З.М., а таксама замежныя Кацялоўнік Р.І., Вішнеўская І.Т., Квяткоўскі М., Скарпэта С., Хубэр П., Тодаро М. і інш. Пастаўленыя гэтымі аўтарамі праблемы патрабуюць абгульнення і пастаяннага ўдасканалення для выпрацоўкі больш эфектыўных праграм дзяржаўнага рэгулявання рэгіянальных рынкаў працы. Метадалагічныя распрацоўкі, што існуюць у дадзены момант, датычацца галоўным чынам даследаванняў асобна ўзятых рэгіёнаў на ўзроўні раёнаў або абласцей. Аднак асуднічае параўнанне ўсіх рынкаў працы на раённым узроўні і іх тыпалагізацыя ў залежнасці ад структуры занятасці.

Актуальнасць вызначаных праблем, важнасць дадатковых тэарэтычных даследаванняў і практычных распрацовак абумоўліваюць неабходнасць правядзення даследавання, яго мэту і задачы.

Связь працы з буйнымі навуковымі праграмамі, тэмамі.

Дысертацыйная праца выконвалася ва ўзаемасувязі з навуковым даследаваннем на кафедры эканамічнай тэорыі і маркетынгу БДПУ "Эканамічныя праблемы структурных пераўтварэнняў у прамысловасці ў пераходны перыяд", 2000-2005 гг.,

№ ГБ 35–20, а таксама “Рэструктурызацыя вытворчасці і павышэнне інвестыцый у чалавечы капітал” 2005–2007 гг., № Г05-М047.

Мэта і задачы даследавання.

Мэтай даследавання з’яўляецца развіццё і ўдасканаленне навукова абгрунтаваных тэарэтычных і метадалагічных падыходаў рэгулявання рэгіянальных рынкаў працы, а таксама выяўленне тэндэнцый і працэсаў, што ўсталяваліся на рэгіянальных рынках працы ва ўмовах трансфармацыйнага перыяду ў Рэспубліцы Беларусь.

У адпаведнасці з пастаўленай мэтай даследавання ў дысертацыі вырашаліся наступныя тэарэтычнага і прыкладнага характару задачы:

- даследаваць заканамернасці і механізмы функцыянавання рынкаў працы ва ўмовах трансфармацыі эканомікі, выявіць асаблівасці рэгіянальных рынкаў працы ў Беларусі; вызначыць прычыны і маштабы рэгіянальнай дыферэнцыяцыі беспрацоўя ў Беларусі; выявіць магчымасці самарэгулявання рэгіянальных рынкаў працы пры дапамозе ўнутранай рэгіянальнай мабільнасці працоўнай сілы і апаніць яе ўплыў на ліквідаванне рэгіянальных дыспарэў у працэсе дастасавання попыту і прапановы на рэгіянальных рынках працы;
- вывучыць і крытычна прааналізаваць дзеючыя ў сучаснай практыцы метадыкі тыпалагізацыі рэгіянальных рынкаў працы і распрацаваць метадыку тыпалагізацыі на аснове рэгіянальнай структуры занятасці і паказчыкаў развіцця рэгіёна;
- вызначыць спецыфічны тып занятасці па самазабеспячэнню, умовы яго пашырэння і прычыны ўзнікнення, а таксама ўплыў на ўзровень жыцця і прадукцыйнасць працы;
- распрацаваць метадыку аналізу і маніторынгу канкурэнтаздольнасці працоўнай сілы на рэгіянальным узроўні;
- унесці метадычныя прапановы па фарміраванню Дзяржаўнай і рэгіянальных праграм занятасці насельніцтва Рэспублікі Беларусь і распрацаваць падыходы да ўстойлівага рэгіянальна-раўнамернага развіцця эканомікі Беларусі.

Аб’ект і прадмет даследавання.

Аб’ектам даследавання з’яўляюцца рэгіянальныя рынкі працы Рэспублікі Беларусь (у абласным і раённым адміністрацыйным падзеле).

Прадметам даследавання выступаюць эканамічныя адносіны, заканамернасці, працэсы і праблемы функцыянавання і рэгулявання рэгіянальных рынкаў працы ў Беларусі ў перыяд трансфармацыі.

Метадалогія і метады праведзенага даследавання.

Метадалагічнай асновай даследавання сталі працы айчынных і замежных вучоных у галіне даследаванняў рынку працы. У фарміраванні навуковай пазіцыі аўтара вызначальную ролю адыгралі даследаванні названых вышэй аўтараў.

У дысертацыйнай працы выкарыстоўваліся метады навуковага абстрагавання, дэдукцыі і індукцыі, параўнаўчага, лагічнага і сістэмнага аналізу, метады статыстычнага і рэгрэсійнага аналізу, метады паслядоўнага шматмернага выбарчага працэсу, метады кластэрнага аналізу, графічны метады, а таксама сацыялагічныя метады даследаванняў. У якасці інфармацыйнай асновы даследавання выкарыстоўваліся дадзеныя Міністэрства статыстыкі і аналізу Рэспублікі Беларусь, Міністэрства працы і сацыяльнай бяспекі Рэспублікі Беларусь, айчынных і замежных навуковых публікацый. З мэтай сістэматызацыі вялікай колькасці статыстычных дадзеных была

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫМ ФРАГМЕНТ

створена база дадзеных у СКБД “MS Access”, разлікі праводзіліся пры дапамозе пакета “MS Excel”.

Навуковая навізна і значнасць атрыманых вынікаў.

Распрацаваны навукова абгрунтаваны падыходы па вызначэнню прыхрытэтных накірункаў рэгулявання рэгіянальных рынкаў працы ў Рэспубліцы Беларусь, выяўлены фактары, якія зніжаюць эфектыўнае выкарыстанне працоўнага патэнцыялу краіны ва ўмовах трансфармацыйнага працэсу. Найбольш істотнымі вынікамі даследавання з’яўляюцца наступныя.

✓ Вызначаны дыспарцыі на рэгіянальных рынках працы, якія заключаюцца ў рэгіянальна-нераўнамерным размеркаванні беспрацоўя паміж раёнамі Беларусі, даследаваны тэндэнцыі і ўплыў рэгіянальнай міграцыі працоўнай сілы, які з’яўляецца недастатковым для самарэгулявання попыту і прапановы на рэгіянальных рынках працы і не ў стане ліквідаваць рэгіянальныя адрозненні беспрацоўя без адпаведнага дзяржаўнага рэгулявання.

✓ Распрацавана метадыка тыпалагізацыі рэгіянальных рынкаў працы на падставе структуры занятасці ў рэгіёне і фактараў эканамічнага развіцця (узроўню развіцця інфраструктуры і сферы паслуг) метадам паслядоўнага шматмернага выбарачнага працэсу. Выдзеленыя пры дапамозе яе групы рэгіёнаў характарызуюцца падобнымі паводзінамі індэкатараў рынку працы. Праведзеная тыпалагізацыя дазволіла выявіць прычынную залежнасць узроўню беспрацоўя ад структуры занятасці ў рэгіёне і ўзроўню развіцця інфраструктуры. Абгрунтавана аб’ектыўная неабходнасць дыверсіфікацыі структуры занятасці на рэгіянальным узроўні, якая заключаецца ў стварэнні ўмоў і стымуляў для рэалізацыі працоўных рэсурсаў паміж галінамі вытворчасці і рознымі формамі ўласнасці з мэтай павышэння эфектыўнасці занятасці.

✓ Раскрыты наступствы “кансервацыі” дэпрэсіўных рэгіянальных рынкаў працы і тэндэнцыя пашырэння занятасці па самазабеспячэнню як асабліваму спосабу падтрымання ўзроўню жыцця беспрацоўных. Разгледжаны прырода гэтай з’явы, умовы яе ўзнікнення і пашырэння, а таксама ўплыў на прадукцыйнасць працы і ступень захавання вытворчых здольнасцей працоўнай сілы.

✓ Удасканалена метадыка вызначэння ўзроўню і маніторынгу канкурэнтаздольнасці працоўнай сілы ў рэгіёнах Рэспублікі Беларусь на падставе разліку інтэгральных і прыватных індэксаў. Абгрунтавана неабходнасць павышэння канкурэнтаздольнасці працоўнай сілы на рэгіянальным узроўні праз дадатковыя інвестыцыі ў чалавечы капітал і разгледжаны спосабы іх стымулявання. Выяўлена аб’ектыўная неабходнасць рэструктурызацыі эканомікі рэгіёна і горадаўтваральных прадпрыемстваў як спосаб павышэння эфектыўнасці выкарыстання працоўных рэсурсаў рэгіёна.

✓ Зроблены прапановы па фарміраванню Дзяржаўнай і рэгіянальных праграм занятасці насельніцтва Рэспублікі Беларусь. З улікам палітыкі павышэння занятасці абгрунтавана капіцэная рэгіянальная палітыка занятасці, якая ўлічвае міжрэгіянальную мабільнасць працоўнай сілы і заснавана на стымуляванні павышэння ўзроўню ўзнаўлення працоўнай сілы і занятасці ў малых населеных пунктах. Такі падыход з’яўляецца больш эфектыўным ва ўмовах працэсу трансфармацыі, паколькі дазваляе прадухіліць адмоўны міграцыйны эфект, у выніку якога новаствораныя працоўныя месцы ў буйных гарадах будуць займацца імігрантамі з сельскай мясцовасці, што не дазволіць знізіць беспрацоўе, а, наадварот, павышае напружанасць і негатыўныя тэндэнцыі на рэгіянальных рынках працы.

ОЗНАКАМІЧЭНЫЯ ФРАГМЕНТЫ

Практычная (эканамічная, сацыяльная) значнасць атрыманых вынікаў.

Распрацаваныя ў дысертцыі прапановы выкарыстоўваліся пры фарміраванні рэгіянальных праграм занятасці Міністэрства працы і сацыяльнай абароны Рэспублікі Беларусь. Выдзеленыя ў даследаванні заканамернасці могуць быць улічаны рэгіянальнымі і мясцовымі кіруючымі органамі ў мэтах павышэння інтэнсіўнасці развіцця гаспадаркі пры эфектыўным выкарыстанні працоўнай сілы. Распрацаваныя ў дысертцыі метадалагічныя палажэнні, такія, як метадыка тыпалагізацыі рэгіянальных рынкаў працы, інструмент маніторынгу канкурэнтаздольнасці працоўнай сілы на рэгіянальным узроўні, а таксама вызначаныя заканамернасці унутранай працоўнай міграцыі могуць выкарыстоўвацца дзяржаўнымі кіруючымі органамі для выяўлення канкурэнтных пераваг рэгіёнаў і прыняцця рэгулюючых мер з мэтай рэгіянальна-раўнамернага развіцця. Методыка вызначэння канкурэнтаздольнасці працоўнай сілы ў рэгіёнах можа прымяняцца дзяржаўнымі, прыватнымі і міжнароднымі інвестарамі з мэтай вызначэння найбольш аптымальнага размяшчэння капіталу.

Эканамічная значнасць атрыманых вынікаў заключаецца ў тым, што яны скіраваны на рэгіянальна-раўнамернае эканамічнае развіццё Рэспублікі Беларусь ў працяглай перспектыве згодна са Стратэгіяй устойлівага развіцця, павышэнне эфектыўнасці выкарыстання чалавечага капіталу рэгіёнаў і малых гарадоў.

Сацыяльная значнасць праведзенага даследавання у першую чаргу заключаецца ў павышэнні эфектыўнасці занятасці за кошт зніжэння схаванага беспрацоўя, павышэнні ўзроўню жыцця насельніцтва, асабліва ў рэгіёнах, развіцці чалавечага фактара і павышэнні аддачы ад інвестыцый у чалавечы капітал.

Асноўныя палажэнні дысертцыі выкарыстоўваліся ў вучэбным працэсе (дысцыпліны “Эканамічная тэорыя”, “Рынак працы”). Атрыманыя ў межах дысертцыйнага даследавання вынікі выкарыстоўваліся пры кіраванні навукова-даследчыцкай працай № Г05-М047 (ФФ 25-027) “Рэструктурызацыя і павышэнне інвестыцый у чалавечы капітал” (2005-2006 г.г.)

Асноўныя палажэнні дысертцыі, якія выносяцца на абарону.

1. Вызначаныя дыспарацыі ў размеркаванні беспрацоўя на рэгіянальных рынках працы (у раённым падзеле) не могуць быць ліквідаваны пры дапамозе рыначных механізмаў самарэгулявання, за кошт рэгіянальнай мабільнасці працоўнай сілы, таму паўстае неабходнасць адпаведных дзяржаўных мер па рэгуляванні і стымуляванні рэгіянальна-раўнамернага развіцця.

2. Распрацаваная метадыка тыпалагізацыі рэгіянальных рынкаў працы на аснове рэгіянальнай структуры занятасці ў раёнах Рэспублікі Беларусь і індикатараў развіцця (узровень развіцця інфраструктуры і гандлю) пры дапамозе метаду паслядоўнага шматмернага выбарачнага працэсу дазваляе выдзеліць групы рэгіёнаў з падобнымі паводзінамі паказчыкаў рынку працы, у першую чаргу ўзроўню беспрацоўя.

3. Выяўленыя тэндэнцыі пашырэння занятасці па самазабеспячэнню, што асабліва праяўляецца ў “дэпрэсіўных” раёнах з адносна высокім беспрацоўем, з’яўляюцца п’ўнай стратэгіяй падтрымання жыццёвага ўзроўню і працоўных здольнасцей беспрацоўнага насельніцтва, пры гэтым зніжаецца прадукцыйнасць працы.

4. Удасканаленая метадыка вызначэння канкурэнтаздольнасці працоўнай сілы на рэгіянальным узроўні пры дапамозе прыватных і інтэгральных індэксаў дазваляе праводзіць пастаянны маніторынг канкурэнтаздольнасці працоўнай сілы ў рэгіёнах і своєчасова прадпрымаць рэгулюючыя дзеянні з боку дзяржавы на яе павышэнню, а

ОЗНАКАМІТЭНЫЯ ФРАГМЕНТЫ

таксама дае магчымасць вызначаць адносныя перавагі рэгіёнаў пры выбары рэгіёна для інвестыцыйных укладанняў. Павышэнне канкурэнтаздольнасці працоўнай сілы адбываецца праз інвестыцыі ў чалавечы капітал, што дазваляе павышаць заняцасць ў рэгіёне.

5. Распрацаваны ў выніку даследавання прапановы па фарміраванню і ўдасканаленню Дзяржаўнай праграмы заняцасці і сацыяльнай палітыкі могуць быць комплексам мер для стымулявання рэгіянальна-раўнамернага развіцця і павышэння эфектыўнасці выкарыстання працоўнага патэнцыялу краіны.

Асабісты ўклад аўтара.

Усе вынікі дысертацыйнага даследавання, што выносяцца на абарону, атрыманыя аўтарам самастойна пры кансультаванні навуковым кіраўніком.

Апрабаваныя вынікі дысертацыі.

Асноўныя палажэнні дысертацыйнага даследавання былі дакладзены і абмяркоўваліся на 14 канферэнцыях, у тым ліку 7 міжнародных і 3 рэспубліканскіх. Сярод іх: Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя “Праблемы эканамічнага развіцця рэгіёна”, (ГрДУ, г. Гродна, 2004 г.), Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя для аспірантаў і маладых вучоных “Кіраванне эканамічным патэнцыялам рэгіёна ва ўмовах міжнароднай інтэграцыі”, (ГДУ, г. Гомель, лістапад 2004 г.), V Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя “Праблемы стварэння механізму канкурэнтаздольнага менеджменту” (УП “Гіпрасвязь”, 2005 г.), 3-я Міжнародная навуковая канферэнцыя “Мадэльныя праграмы рэструктурызацыі і рэфармавання эканомікі” (Мінск, чэрвень 2005), XII Міжнародная навуковая канферэнцыя “Управление в социальных и экономических системах” (Мінск, снежань 2004 г.) і іншыя.

Апублікаванасць вынікаў.

Асноўныя вынікі дысертацыі прадстаўлены ў 16 навуковых публікацыях агульным аб’ёмам 61 старонка, у тым ліку 6 артыкулаў ў рэцэнзаваных часопісах і выданнях, 7 матэрыялаў міжнародных канферэнцый і 3 тэзісы дакладаў на канферэнцыях.

Структура і аб’ём дысертацыі.

Дысертацыя складаецца з агульнай характарыстыкі, трох глаў, заключэння, спіса выкарыстаных крыніц і 8 дадаткаў. Праца прадстаўлена на 173 старонках, у т. л. 105 старонак – даследчыцкая частка, якая змяшчае 29 табліц, 14 малюнкаў. Спіс выкарыстаных крыніц уключае 174 назвы і прадстаўлены на 9 старонках.

АСНОЎНЫ ЗМЕСТ ПРАЦЫ

У першай главе “Рынкi працы ў працэсе трансфармацыі эканомікі” даследаваны заканамернасці і механізмы фарміравання і функцыянавання рэгіянальных рынкаў працы, а таксама іх асаблівасці ва ўмовах трансфармацыі эканомікі Беларусі.

Вызначэнне беспрацоўя ў заходняй эканамічнай навуцы перамярцела значныя змены і ўдасканальвалася ў працэсе сваёй эвалюцыі. Пачынаючы ад “прафесійнай бяздзейнасці” паводле Гобса і “лішку працоўнай сілы” згодна А. Сміту былі развіты асобныя мадэлі, якія паказваюць уплыў беспрацоўя на іншыя макраэканамічныя паказчыкі, такія, як інфляцыя, прадукцыйнасць працы, узровень жыцця і іншыя, распрацавана таксама тэорыя выбару на мікраўзроўні ў дачыненні да беспрацоўя. Аднак ва ўмовах фарміравання рынку працы падчас трансфармацыйных зменаў ў

развіцця вытворчасці, вытворчай і сацыяльнай інфраструктурамі, тэрытарыяльным размяшчэннем, узроўнем чалавечага капіталу і г. д. З гэтай прычыны ніводная тэорыя цалкам не можа адпавядаць умовам Беларусі, тым болей з улікам рэгіянальных асаблівасцей. Таму для рэгулявання і пераадолення залішняга беспрацоўя кіруючыя органы, кіраўнікі прадпрыемстваў і фірмаў, а таксама непасрэдняы вытворцы павінны ведаць аналітычныя праблемы ў розных рэгіёнах і ўзяць для пераймання толькі тыя металы, якія прыдатныя для Беларусі і яе рэгіёнаў, дадаўшы да гэтых канцэпцый усе адметныя, характэрныя для нашай гаспадаркі рысы [3, 6].

2. Пры ўдакладненні паняцця “беспрацоўе” з улікам асаблівасцей Беларусі і яе рэгіёнаў, устаноўлена, што пэўная частка беспрацоўя ў Беларусі носіць завуаліраваную форму, існуе значны запас схаванага беспрацоўя. Адным з вызначальных фактараў, якія ўплываюць на развіццё рынку працы і эканамічнае развіццё рэгіёна, з’яўляецца структура занятасці ў ім [2, 3, 13].

3. З улікам замежных метадалагічных распрацовак у ходзе даследавання распрацавана метадыка тыпалагізацыі рэгіянальных рынкаў працы ў Беларусі. На аснове статыстычнага групування выдзелена шэсць груп рэгіёнаў, якія характарызуюцца аднолькавымі тэндэнцыямі і маюць блізкія праблемы. Праведзеная тыпалагізацыя дазволіла вызначыць дыферэнцыяцыю рэгіянальнага беспрацоўя, якая аказалася даволі значнай. Тыпалагізацыя рэгіёнаў у залежнасці ад структуры занятасці, а таксама выяўлення дыферэнцыяцыі беспрацоўя з’яўляюцца важнай ўмовай для вызначэння мераў барацьбы з беспрацоўем на ўсіх узроўнях [4, 12].

4. Рэгіянальныя дыспарорцыі занятасці ў значнай ступені могуць быць пераадолены пры дапамозе міграцыйных плыней. Аналіз рэгіянальнай унутранай міграцыі паказаў, што міграцыйныя плыні скіраваны з вясковых і малых гарадскіх паселішчаў у буйныя гарады. Асабліва высокі прырост працоўных рэсурсаў адзначаецца ў г. Мінску і Мінскім раёне. Перамяшчэнне рабочай сілы ў буйныя гарады і паселішчы вакол іх не можа даць значнага эфекту ў зніжэнні беспрацоўя, калі не будучы палепшаны ўмовы ўзнаўлення працоўнай сілы ў малых гарадах і вёсках. У адваротным выпадку будзе адбывацца міграцыйны прырост гарадскога насельніцтва цаной некваліфікаванай рабочай сілы з сельскай мясцовасці, адначасова будучы вымывання працоўныя рэсурсы з сельскай гаспадаркі з пагрозай зніжэння прадукцыйнасці працы [12, 13, 15].

5. Цяжасці з атрыманнем высокааплатнай працы і беспрацоўе ў большасці рэгіёнаў Беларусі падчас працэсу трансфармацыі прывялі да імкнення часткі насельніцтва да самазабеспячэння. Наводзе панай тыпалагізацыі большая ўдзельная вага самазабеспячэння характэрная для сельскагаспадарчых рэгіёнаў. Значная частка харчовых сельскагаспадарчых прадуктаў вырабляецца ў падсобнай гаспадарцы не на пролаж, а для ўласнага спажывання па-за асноўнай занятасцю, без уступлення ў рыначныя адносіны. З аднаго боку, нельга пярэчыць такому імкненню людзей да павышэння сямейных даходаў, а з другога – трэба ўлічваць тое, што самазабеспячэнне праз працу ў падсобнай гаспадарцы вядзе да празмернай занятасці і таму – да зніжэння прадукцыйнасці працы на асноўным месцы працы [7, 8, 12].

6. Дзеля пераадолення беспрацоўя неабходна праяўляць пастаянны клопат аб няўхільным павышэнні канкурэнтаздольнасці працоўнай сілы. Галоўны фактар такога павышэння – інвестыцыі ў чалавечы капітал у розных формах. Менавіта праз такія выдаткі можна павысіць магчымасць прыцягнення інвестыцый у рэгіён і паслаблення напружанасці на рынку працы. Адною з формаў барацьбы з беспрацоўем як сёння, так і ў перспектыве з’яўляецца глыбокая рэструктурызацыя рэгіянальнай эканомікі. На

прыкладзе двух шклозаводаў у Беларусі і Польшчы пераканаўча паказана, што рэструктурызацыя галіны шкловырабаў вядзе да значнага паніжэння беспрацоўя ў рэгіёне і з'яўляецца надзейным штуршком для яго далейшага эканамічнага развіцця[5].

СПІС АПУБЛІКАВАНЫХ ПРАЦ ПА ТЭМЕ ДЫСЕРТАЦЫІ

Артыкулы

1. Кулажанка У.А., Казлоў А.С. Праблемы рынку працы Рэспублікі Беларусь // Труды БГТУ. Сер. VII Эканоміка і ўправленне. – 2002. Вып. X. – С. 59–1.
2. Казлоў А.С. Асаблівасці фарміравання рэгіянальнага рынку працы ў Беларусі // Труды БГТУ. Сер. VII Эканоміка і ўправленне. – 2003. – Вып. XI. – С. 126–128.
3. Казлоў А.С. Рэгіянальныя асаблівасці беспрацоўя ў Беларусі // Труды БГТУ. Сер. VII Эканоміка і ўправленне. – 2004. – Вып. XII. – С. 54–59.
4. Казлоў А.С. Гыналагізацыя рэгіянальных рынкаў працы і аналіз структуры занятасці ў Рэспубліцы Беларусь // Труд. Профсаюзы. Общество. – 2005. – № 3. – С. 60–65.
5. Козлов А.С. Конкурентоспособность рабочей силы в регионах Беларуси // Труд. Профсаюзы. Общество. – 2005. – № 4. – С. 19–25.
6. Казлоў А.С. Рэкамендацыі па павышэнню эфектыўнасці рэгіянальнай палітыкі занятасці ў Рэспубліцы Беларусь // Труды БГТУ. Сер. VII Эканоміка і ўправленне. – 2005. – Вып. XIII. – С. 46–48.

Матэрыялы міжнародных канферэнцый

7. Казлоў А.С. Самазабеспячэнне як форма пераадолення негатыўных наступстваў беспрацоўя // Управленне в сацыяльных і эканамічных сістэмах: Матэрыялы XII Міжнароднай навучна-практычнай канферэнцыі, Мінск, 5 дек. 2004 г. / Мінск. ін-т. управ. – Мінск, 2004. – С. 325–326.
8. Казлоў А.С. Праблемы занятасці і фарміравання даходаў насельніцтва гарадоў памажкага рэгіёна // Праблемы эканамічнага развіцця рэгіёна: Матэрыялы Міжнарод. навуч.-практ. конф., Гродно, 29-30 апр. 2004 г., / Гроднен. гос. ун.-т. – Гродно, 2004. – С. 110–113.
9. Козлов А.С. Развитие жилищной недвижимости как условие воспроизводства человеческого капитала в малых городах Республики Беларусь // Эканоміка, ацэнка і ўправленне недвухіжымасцю: Матэрыялы Міжнарод. навуч.-практ. конф., Мінск, 2-3 мая 2004 г., / Белорус. гос. технол. ун.-т. – Мінск, 2004. – С. 145–148.
10. Казлоў А.С. Інвестыцыі ў чалавечы капітал, як аснова росту працоўнага патэнцыялу ў рэгіёне // Управленне эканамічным патэнцыялом рэгіёна ў ўмовах міжнароднай інтэграцыі: Матэрыялы Міжнарод. навуч.-практ. конф. для аспірантаў і моладых учыных, Гомель, 17–18 нояб. 2004 г. / Гомел. гос. ун.-т. – Гомель, 2004. – С. 83–85.
11. Козлов А.С., Шевчик О.В. Некотарыя аспекты рэструктурызацыі градообразуючых прадпрыемстваў Рэспублікі Беларусь в трансфармацыйны перыод. // Управленне эканамічным патэнцыялом рэгіёна ў ўмовах міжнароднай інтэграцыі: Матэрыялы Міжнарод. навуч.-практ. конф. для аспірантаў і моладых учыных, Гомель, 17–18 нояб. 2004 г. / Гомел. гос. ун.-т. – Гомель, 2004. – С. 200–202.
12. Казлоў А.С. Дыверсіфікацыя структуры занятасці як умова ўстойлівасці сацыяльна-эканамічных сістэм рэгіёнаў // Праблемы стварэння механізму конкурентоспособнага менеджмента: Матэрыялы V Міжнарод. навуч.-практ. конф., Мінск, 17-18 мая 2005 г., / УП “Гіпрасвязь”. – Мінск, 2005. – С. 37–39.
13. Казлоў А.С. Рэгіянальная мабільнасць працоўных рэсурсаў, як фактар паспяховай рэструктурызацыі // Мадэльныя праграмы рэструктурызацыі і рэфармавання эканомікі:

Козлов Алексей Степанович

Региональные рынки труда в трансформационной экономике Беларуси

Ключевые слова: трансформационная экономика, рынок труда, занятость, безработица, реструктуризация, конкурентоспособность, трудовые ресурсы, миграция, человеческий капитал, государственное регулирование, социальная защита, региональное развитие.

Объект исследования. Объектом исследования являются региональные рынки труда Республики Беларусь (в областном и районном административном делении).

Предмет исследования. Предметом исследования выступают экономические отношения, закономерности, процессы и проблемы функционирования и регулирования региональных рынков труда в Беларуси в процессе трансформации экономики.

Методы исследования: методы научного абстракции, сравнительного, логического, системного анализа, метод последовательного многомерного выборочного процесса, графический метод, статистические методы.

Полученные результаты и их новизна. В работе определены тенденции неравномерного регионального распределения безработицы и невозможность их ликвидации только рыночными механизмами; разработана методика типологизации региональных рынков труда на основе структуры занятости и уровня развития региона методом последовательного многомерного выборочного процесса; раскрыты “консервации” депрессивных региональных рынков труда и тенденции расширения занятости по самообеспечению, как способу поддержки уровня жизни безработных; усовершенствована методика определения и мониторинга конкурентоспособности рабочей силы в регионах Республики Беларусь; сделаны предложения по формированию Государственной и региональных программ занятости населения Республики Беларусь.

Рекомендации по использованию: Разработанные в диссертации методологические положения, такие как методика типологизации региональных рынков труда, инструмент мониторинга конкурентоспособности рабочей силы на региональном уровне, а также определенные закономерности внутренней миграции могут использоваться государственными руководящими органами для определения конкурентных преимуществ регионов и принятия эффективных регулирующих мер по регионально-равномерному экономическому развитию. Методика определения конкурентоспособности рабочей силы может применяться государственными, частными и международными инвесторами с целью определения наиболее оптимального размещения капитала.

Область применения: Министерство труда и социальной защиты Республики Беларусь, Министерство Экономики Республики Беларусь, областные и районные управления по региональной экономической политике, региональные центры занятости, потенциальные инвесторы и другие заинтересованные организации.

Aliaksei Kazlou

Regional labour markets in the transition economy in Belarus

Key words: transition economy, labour market, employment, unemployment, restructuring, competitiveness, migration, human capital, state regulation, social protection, regional development.

Object of research. The research objects are regional labour markets in Belarus (in regional administrative division).

Subject of research. As a subject of the research are economic relations, laws, processes and problems of functioning and regulation of regional labour markets in Belarus during transformation of economy.

Methods of research: method of scientific abstraction, method of comparative, logic and system analysis, a method of consecutive multivariate selective process, graphic method and statistical methods.

The main results and their novelty. The tendencies of the regional disparities of distribution of unemployment are determined in the research and the impossibility of its reducing only by market mechanisms is underlined; the methodology of the classification of regional labour markets is developed on the basis of structure of employment and a level of development of regions by a method of consecutive multivariate selective process; consequences of the "preservation" of depressive regional labour markets and the tendency of expansion of employment on self-maintenance, as a way of support of a standard of living of the unemployed are studied; the technique of definition and monitoring of competitiveness of a labour in regions of Belarus is developed; offers on formation State and regional programs of employment of the population of Belarus are prepared.

Recommendations on use: the methodological positions developed in the dissertation, such as a technique of classification of regional labour markets, the tool of monitoring of competitiveness of a labour at a regional level, and also the certain tendencies of internal migration can be used by the state directing bodies for definition of competitive advantages of regions and acceptance of effective regulating measures on economic development without regional disparities. The technique of definition of competitiveness of a labour can be applied by the state, private and international investors with the purpose of definition of the optimal accommodation of the capital.

Field of application: the Ministry of Labour and Social Protection of Belarus, the Ministry of Economics of Belarus, regional economic policy, the regional centers of employment, potential investors and other interested organizations.